

DRAAIBOEK

voor heropstart van de lessen van de
basis- en secundaire scholen

update 7 mei

Waarom dit draaiboek?

De coronacrisis plaatst iedereen voor enorme uitdagingen. Ook onderwijsprofessionals, leerlingen, ouders en het brede ondersteunende netwerk. Het begon met de plotse schorsing van de lessen op school. Na de paasvakantie zijn leraren begonnen met het 'preteachen' van nieuwe leerstof op afstand. Dat gebeurt grotendeels digitaal.

Vanaf 15 mei zullen sommige leerjaren of leerlingengroepen opnieuw op school les krijgen. Andere leerjaren of leerlingengroepen zullen dan nog niet starten.

Dit draaiboek is in eerste instantie een houvast ruim vooraf voor individuele scholen voor de exitstrategie¹. Je kan hiermee checken of je al aan alle aspecten van een herstart in jouw school gedacht hebt, ook als je daar nu al proactief mee bezig bent. Dit draaiboek zal jou ook helpen om te bepalen wat in jouw situatie mogelijk is. Ga erover in overleg met je preventieadviseur en het lokaal overlegcomité en maak op basis van een risicoanalyse goede keuzes.

Jouw schoolspecifieke keuzes hebben soms ook implicaties voor andere scholen. Leerlingen veranderen namelijk soms van school en dragen de beslissing van hun vorige school mee. Ook daar houdt dit draaiboek rekening mee. Het zet de neuzen in dezelfde richting, met respect voor de professionaliteit en autonomie van scholen.

Bij de ontwikkeling van dit draaiboek zijn veel partners betrokken: pedagogische experts, de onderwijsverstrekkers, vakorganisaties, de CLB-netten, de onderwijsadministratie, het kabinet Onderwijs, overkoepelende ouderverenigingen en Gezinsbond, verscheidene welzijns- en gezondheidspartners op Vlaamse en federaal niveau. Bij de uitrol zullen veel partners de scholen ondersteunen: de CLB's, de pedagogische begeleidingsdiensten, de onderwijsinspectie ... Je staat er als school niet alleen voor.

De handvatten in dit draaiboek gelden grotendeels voor alle gewone en buitengewone basis- en secundaire scholen². Waar nodig is er duidelijk nuance aangebracht naargelang het onderwijsniveau.

Wijzigingen zijn aangeduid met een arcering.

¹ Dit draaiboek is een dynamisch document dat, wanneer nodig, verfijnd en aangepast wordt.

² Voor het volwassenenonderwijs en het deeltijds kunstonderwijs wordt een apart draaiboek opgesteld.

Timing exitstrategie basis- en secundair onderwijs

Vanaf 15 mei krijgen sommige leerjaren of leerlingengroepen opnieuw les op school. Je schoolbestuur beslist enkel te herstarten als dat op een voldoende veilige manier kan (zie thema 1 van dit draaiboek). Als je alle voorwaarden rond veiligheid kan nalezen, wordt verwacht dat je de lessen hervat. Is dat niet haalbaar vanaf 15 mei, dan kan je ook later de lessen hervatten en/of keuzes maken naar aantal leerjaren dat herstart en aantal lesdagen op school.

Wie krijgt les op school?

BASISONDERWIJS

In het lager onderwijs gaan maximaal 3 leerjaren terug naar school voor een aantal dagen per week.

- 6e leerjaar: max. 2 volle óf 4 halve dagen
- 1e leerjaar: max. 4 volle dagen
- 2e leerjaar: max. 4 volle dagen
- Buitengewoon onderwijs: maak een capaciteitsinschatting van het aantal leerlingen aan wie je onderwijs en zorg op school kan verlenen in veilige omstandigheden. Hou hierbij rekening met de aard van je doelgroep in de school, naar types en opleidingsvormen. We zien 3 groepen waarvan je er 1 of meer in overweging kan nemen:
 - voor welke leerlingen is de leernood het hoogst (kan zowel cognitief, motorisch, socio-emotioneel),
 - voor welke leerlingen is de zorgnood het hoogst (psychosociaal welbevinden, therapie,...)
 - voor welke ouders is de ondersteuningsnood het hoogst om het welzijn van zowel de leerling als het gezin te garanderen

Op de andere dagen krijgen deze leerlingen afstandsonderwijs.

Moet je om organisatorische redenen keuzes maken, neem je deze volgorde in acht: 6e, 1e, 2e leerjaar. Bekijk ook voor het bepalen van het aantal dagen “contactonderwijs” wat voor jouw school realistisch is.

Voor de leerjaren die niet herstarten blijft ‘preteaching’ via voltijds afstandsonderwijs van toepassing. Het is niet de bedoeling 3e, 4e en 5de leerjaar bij de gefaseerde heropstart deels lessen op school volgen.

Kleuters die instappen na Hemelvaart, doen dat via preteaching vanop afstand óf in de opvang.

[Lees waarom voor deze groepen leerlingen werd gekozen.](#)

SECUNDAIR ONDERWIJS

In het secundair onderwijs herstarten de lessen deels op school voor de laatstejaars (op de andere dagen krijgen deze leerlingen afstandsonderwijs):

- 6 aso: max. 1 volle dag
- 6 tso/kso/bsso/7bso/Se-n-Se: max. 2 volle dagen
- dbso (enkel fase arbeidsdeelname) en leertijd: max. 1 dag
- buso OV4: zoals gewoon secundair onderwijs
- buso OV3 (laatste jaar kwalificatiefase + integratiefase): max. 2 volle dagen
- HBO5 Verpleegkunde: max. 2 volle dagen
- Op basis van een evaluatie naar epidemiologische en organisatorische impact na 1 week kunnen ten vroegste vanaf 29 mei ook de 2 'scharnierjaren' (overgang naar volgende graad) deels met lessen op school starten:
 - 2e leerjaar van de eerste graad (zowel A- als B-stroom)
 - 2e leerjaar van de tweede graad

Hou bij het voorbereiden van de heropstart maximaal rekening met het beperken van grote aantallen vervoerstromen (openbaar vervoer) en verspreid de lesdagen zo veel mogelijk over de week. Maak daarover zowel binnen je school als met scholen uit de regio afspraken.

Voor de leerlingen van de andere leerjaren (1e, 3e, 5e, en in de eerste periode ook 2e en 4e) blijft 'preteaching' via voltijds afstandsonderwijs van toepassing. Het is niet de bedoeling dat ook zij bij de gefaseerde heropstart deels lessen op school volgen.

Scholen kunnen leerlingen uit alle leerjaren in geval van grote leerbehoeften individueel naar school uitnodigen voor individuele begeleiding.

[Lees waarom voor deze groepen leerlingen werd gekozen.](#)

Algemene uitgangspunten

Deze 5 uitgangspunten lopen als een rode draad door dit draaiboek:

1. [De gezondheid en veiligheid van onderwijsprofessionals en leerlingen staan voorop.](#)
2. [De scholen zijn de eerste regisseur voor het onderwijsproces en kunnen rekenen op de ondersteuning van pedagogische begeleiding en andere onderwijsactoren.](#)
3. [2019-2020 is voor niemand een verloren schooljaar.](#)
4. [Na de herstart van de lessen op school wordt de onderwijstijd tot het einde van het schooljaar gemaximaliseerd.](#)
5. [Er is garantie op een faire evaluatie voor alle leerlingen.](#)

Uitgangspunt 1: De gezondheid en veiligheid van onderwijsprofessionals en leerlingen staan voorop.

Een nul-risico bestaat niet, dat is ook zo in niet-coronatijd. Maar zonder voldoende ruime medische garanties herstart het onderwijs op school niet. De overheid neemt enkel minimale én beheerste risico's. Een heropstart gebeurt in samenspraak met en op advies van de experts die de globale exit-strategie bepalen. **De expertgroep over de exitstrategie (de GEES), o.l.v. prof. dr. Erika Vlieghe, gaf positief advies over het draaiboek.** Elke heropstart zal gepaard gaan met het nemen van een aantal noodzakelijke veiligheidsmaatregelen.

Ook de mentale gezondheid van onderwijsprofessionals en leerlingen verliezen we niet uit het oog. Ondanks de overmachtssituatie, die angst en onzekerheid creëert, blijven scholen doen waar ze goed in zijn: preteaching én onderwijs op school organiseren, vaak in combinatie met opvang. Dat is een bijzondere uitdaging, waarvoor scholen waardering en ondersteuning verdienen.

Uitgangspunt 2: De scholen zijn de eerste regisseur voor het onderwijsproces en kunnen rekenen op de ondersteuning van pedagogische begeleiding en andere onderwijsactoren.

Vlaanderen mag trots zijn op haar scholen. Ze bewijzen zich keer op keer in internationaal onderzoek. Ook uit onderzoek blijkt hoeveel vertrouwen de burger heeft in ons onderwijs.

Ook in corona-tijd bewijzen scholen dat zij het best geplaatst zijn om het onderwijsproces in goede banen te leiden en dat ze snel kunnen schakelen. Meer dan ooit geldt dus het vertrouwen in de professionaliteit en kwaliteit van de scholen en respect voor hun autonomie.

Uitgangspunt 3: 2019-2020 is voor niemand een verloren schooljaar.

Vóór 13 maart, de dag waarop de corona-maatregelen ingingen, was veel leerstof al gegeven en waren al veel evaluaties gebeurd. Op die basis werken scholen de rest van dit schooljaar verder.

Maar ook in het schooljaar 2020-2021 dragen scholen de pedagogische gevolgen van de corona-crisis nog mee. Scholen ontwikkelen een planmatige aanpak voor de start van het nieuwe schooljaar die toelaat gericht in te spelen op de gevolgen van de corona-crisis op hun leerlingen en die zo goed en zo snel mogelijk weg te werken.

Uitgangspunt 4: Na de herstart van de lessen op school maximaliseren we de onderwijstijd tot het einde van het schooljaar.

Door de schorsing van de lessen op school vanaf midden maart ging onderwijstijd verloren. Daarom is het motto voor de rest van het schooljaar: onderwijstijd maximaliseren. Dat begint met de periode van 'preteaching' na de paasvakantie. Leerlingen verwerven vanaf dan de essentiële leerstof in eerste instantie op afstand. Ook voor de rest van het schooljaar zullen scholen zich moeten beperken tot essentiële leerstof en zich de vraag stellen: welke leerstof hebben onze leerlingen nu écht nog nodig om naar een volgend leerjaar over te gaan?

Zodra de lessen terug op school doorgaan, komt de leraar in de eerste plaats op die leerstof terug in de klas, met als doel dan sneller tot de kern te komen én te differentiëren. De leraar heeft ook expliciete aandacht voor die leerlingen die een achterstand opbouwden tijdens de preteaching-fase. Ook voor de leerjaren en leerlingengroepen voor wie het onderwijs op school nog niet herstart, is deze aandacht nodig.

We gaan ervan uit dat leren voor de rest van het schooljaar voor sommige leerlingen nog via blended learning zal gebeuren, dus via een mix van leren met en zonder technologie. Bijvoorbeeld: een combinatie van e-learning en klassikaal leren op school. Voor het tweede en vierde jaar secundair onderwijs is de herstart einde mei of begin juni in zicht, mits de heropstart in andere maatschappelijke sectoren gunstig wordt geëvalueerd en lessen op school hernemen voldoende veilig wordt geacht. Voor de resterende leerjaren en leerlingengroepen is dat perspectief er nog niet. We zijn daar als onderwijsveld mede afhankelijk van de beslissingen van de Nationale Veiligheidsraad. De onderwijstijd maximaliseren en 2019-2020 voor niemand een verloren schooljaar laten zijn, zijn dus bijzondere uitdagingen.

Uitgangspunt 5: We garanderen een faire evaluatie voor alle leerlingen.

Leren is voor de rest van dit schooljaar belangrijker dan evalueren. Zowel in de preteachingfase als na de herstart van de lessen op school komt het erop aan de onderwijstijd te maximaliseren. Als je tijd stopt in evalueren, doe dat dan vooral formatief, met als doel het individuele leertraject van leerlingen op te volgen en hun daarover feedback te geven. Op welk ogenblik er nog summatieve toetsen kunnen volgen, hangt in grote mate samen met het exit-scenario dat zal uitgevoerd worden. 2019-2020 was voor iedereen in onderwijs speciaal en stresserend. Zorg ervoor dat alle

leerlingen een faire evaluatie krijgen. Geef elke leerling genoeg kansen om zich te bewijzen. Zorg ervoor dat de eventuele summatieve evaluaties transparant, eerlijk, billijk, behoorlijk en passend zijn. Geef leerlingen zo nodig het voordeel van de twijfel.

Thema's

Het afwegingskader hieronder bestaat uit 5 thema's waarover scholen het best nadenken vóór de herstart van het onderwijs. Het is gebaseerd op internationaal wetenschappelijk onderzoek en gedragen door alle onderwijspartners.

Dit zijn de 5 thema's:

1. Veiligheid
2. Mensen
3. Leren
4. Organiseren
5. Evalueren en attesteren

Het thema veiligheid staat centraal en vormt het vertrekpunt voor alle beslissingen die scholen achtereenvolgens nemen (en bijsturen) omtrent de andere 4 thema's.

Binnen de 5 thema's wordt in dit draaiboek steeds dezelfde opbouw gebruikt:

- Uitgangspunten: een specificering van de 5 algemene uitgangspunten (zie hoger)
- Maatregelen: verplicht te volgen door alle scholen
- Adviezen¹ : richtinggevend, maar niet verplicht te volgen en afhankelijk van lokale context
- Ondersteunende vragen: aspecten waarover de school zelf het denkproces moet opvatten (cf. geheugensteuntjes).

¹ In de eerste versie van het draaiboek werden adviezen richtlijnen genoemd. Maar het onderscheid tussen maatregelen en richtlijnen was niet duidelijk voor vele lezers. Vandaar dat we dit voortaan adviezen noemen.

[Toepassingsgebied](#)
[Uitgangspunten](#)
[Verplichtingen](#)
[Adviezen](#)
[Praktijkvakken](#)
[Buitengewoon onderwijs](#)

1. VEILIGHEID

Toepassingsgebied

- Basis- en secundair onderwijs (inclusief praktijkopleidingen (zie ook [specifieke adviezen](#)) en inclusief [buitengewoon onderwijs](#) (zie ook specifieke adviezen)

Uitgangspunten

- Je school herstart enkel als dat op een voldoende veilige en haalbare manier kan. Als je alle voorwaarden rond veiligheid kan naleven, wordt verwacht dat je de lessen hervat vanaf 15 mei. Hoe je de onderwijstijd concreet invult, beslis je als school autonoom.
- De veiligheid van alle leerlingen en personeel is een **absolute basisvoorwaarde** bij de heropstart van de scholen. We houden ook rekening met zieke personeelsleden en leerlingen die niet op school aanwezig kunnen zijn. We voorzien maatregelen voor de fysieke veiligheid én voor het mentale welbevinden.
- We ambiëren een zo veilig mogelijke schoolomgeving, waarbij we het risico op besmetting maximaal proberen in te dijken. **De lokale risicoanalyse is hierbij het vertrekpunt. Er kan van de adviezen in dit draaiboek worden afgeweken in samenspraak met de interne preventiedienst op voorwaarde dat er even veilige alternatieven worden aangereikt.**
- Social distancing blijft gehandhaafd.
- Zieke kinderen en zieke personeelsleden blijven thuis. We harnemen de richtlijnen uit de periode voor de schorsing van de lessen.
- Wie ziek wordt op school, wordt in afzondering gezet, gaat naar huis en laat zich testen bij de huisarts of in een triagecentrum. Als de test positief is, wordt iedereen met wie de zieke contact had, opgespoord (contact tracing). Die contactpersonen volgen de richtlijnen van de behandelende arts.
- Mondmaskers voor personeel in alle onderwijsniveaus en leerlingen vanaf het secundair onderwijs zijn verplicht.
- Beperk de opdracht van het personeel zo veel mogelijk tot 1 school. Maak hierover afspraken met de andere betrokken scholen.
- Risicogroepen
 - Leerlingen die tot de [risicogroep](#) behoren, vragen aan de behandelende arts of aanwezigheid op school kan. Indien de leerling niet op school kan aanwezig zijn, volgt hij verder [afstandsonderwijs](#).
 - Wanneer een leerkracht zich wenst te beroepen op code D046, meldt hij/zij dat aan de werkgever. Deze kan een attest vragen waarin een arts bevestigt dat het betrokken personeelslid tot de risicogroep behoort vooraleer de gevraagde code toe te kennen. De werknemer kan in dat geval van thuis werken.
 - GEES geeft aan dat het samenleven met personen die tot de risicogroep behoren, geen obstakel vormt voor aanwezigheid op school. Behalve als de behandelende arts van de risicopatiënt dit anders beoordeelt (code D046). De aangepaste lijst van risicogroepen voor volwassenen is nog niet beschikbaar. Meer info volgt.

- Pas de regelgeving op de aan- en afwezigheden van leerlingen toe. Volg daarvoor de omzendbrieven van AGODI
 - [Afwezigheden van leerlingen in het basisonderwijs](#)
 - [Afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het voltijds gewoon secundair onderwijs en het deeltijds secundair onderwijs](#)
 - [Afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het buitengewoon secundair onderwijs](#)

De stimulerende en bemiddelende rol van de onderwijsinspectie

- Doel:
 - wanneer een bestuur twijfelt over de kwaliteit van een interne risicoanalyse kan de onderwijsinspectie haar inspirerende rol opnemen en stimuleren om de risicoanalyse zo volledig of zo doeltreffend mogelijk te maken
 - wanneer er geen consensus wordt gevonden binnen het bevoegde orgaan, kan de onderwijsinspectie een bemiddelende rol opnemen.¹
- Hoe?
 - de inspecteur screent van op afstand de documenten die worden aangeleverd
 - de inspecteur gaat ter plaatse of neemt contact met de interne dienst

Verplichtingen

- 3 basisregels
 - [Probeer contactbubbels maximaal te respecteren. Hou hierbij rekening met wat haalbaar en doenbaar is voor iedereen.](#)
 - [Social distancing](#) (1ste beschermingsniveau, art. 5 welzijnswet)
 - [Handhygiëne](#)
- Voorzien van persoonlijke beschermingsmiddelen (2de beschermingsniveau)
 - Welke bescherming?
 - Mondmaskers
 - Handschoenen
 - Het gebruik van plexiglas in de klaslokalen of een faceshield kan een alternatief zijn voor het dragen van een mondmasker door de leraar tijdens het lesgeven vooraan in de klas.
 - Het gebruik van een mondmasker tijdens de rondgang in de klas en buiten het klaslokaal, blijft wel verplicht.
 - Voor wie?
 - Mondmaskers voor personeel in alle onderwijsniveaus en leerlingen vanaf het secundair onderwijs zijn verplicht.
 - Handschoenen voor onderhoudspersoneel, buspersoneel en verzorgend personeel.
 - voorwaarde dat het personeel vertrouwd is met het gebruik ervan en vooral de handschoenen correct kan verwijderen. Indien

¹ Indien er na bemiddeling van de onderwijsinspectie geen akkoord gevonden wordt, kan men zich richten tot de inspectie Toezicht Welzijn op het Werk.

dat niet zo is, is het aangewezen maximaal in te zetten op het wassen van de handen met zeep of alcoholgel.

- Leerlingen uit het basisonderwijs (ook al zijn ze 12+) hoeven geen mond- en neusbedekking te dragen.
- Geef personeel en leerlingen duidelijke instructies over wat te doen bij besmetting (cf. maatregelen voor de schorsing van de lessen)
- Betrek de interne preventieadviseur meteen bij de organisatie van de heropstart.
- Pas dit draaiboek toe op je eigen schoolomgeving op basis van de lokale risicoanalyse. Laat je hierbij ondersteunen en adviseren door de externe dienst voor preventie en bescherming op het werk en het CLB. De risicoanalyse wordt met andere woorden opgemaakt door het schoolbestuur in samenwerking met de interne preventiedienst, de externe preventiedienst en het CLB. Bespreek de risicoanalyse op het bevoegde onderhandelingscomité. Je kan je laten inspireren door voorbeelden maar de risicoanalyse moet lokaal (op het niveau van het individuele school en dus niet per schoolbestuur of scholengemeenschap) uitgevoerd worden
- Hou in de risicoanalyse en bij het nemen van preventiemaatregelen naast de fysieke veiligheid absoluut ook rekening met **het mentale welzijn van personeel en leerlingen. Deze periode heeft een onmiskenbare impact op de psychosociale belasting van personeel en leerlingen.**
- Maak daarom afspraken met het CLB. Zorg dat de contactgegevens van het CLB (CLB- chat), interne leerlingenbegeleiders en andere aanspreekpunten voor iedereen vlot beschikbaar zijn.
- Maak afspraken met de afdeling psychosociaal welzijn van de externe dienst voor preventie en bescherming op het werk. Zorg dat de contactgegevens van de externe en interne preventiedienst en de interne vertrouwenspersonen voor iedereen vlot beschikbaar zijn.
- Houd rekening met de lange periode waarin leerlingen en personeel elkaar niet gezien hebben (ook in kader van het naleven social distancing net na de heropstart)
- Voorzie de nodige tijd voor de risicoanalyse en het uitvoeren van de preventiemaatregelen.

Verplichtingen voor fysieke organisatie

- Zet in op een combinatie van de 4 cruciale elementen:
 - Contactbubbels met vaste groepen van een 10-tal leerlingen met een maximum van 14 leerlingen per groep, ook al is je lokaal groter.
 - Dat streefcijfer is belangrijk in functie van contact tracing. Je klasgroepen halveren zal dus meestal aan de orde zijn. Voorzie voor elke groep een vast klaslokaal en een vaste plek voor elke leerling.
 - Bewaar zoveel mogelijk afstand (social distancing)
 - Minimumafstand tussen persoon in kader van social distancing: 1,50 meter
 - Voorbeeld: oppervlakte per persoon $(1.5)^2 \times \pi =$ cirkel van ca. 7m^2
 - Opnemen in lokale risicoanalyse
- Verplichte oppervlakte per leerling/leraar in klaslokaal
 - Minimaal 4m^2
 - 10 leerlingen = 40m^2 (halvering klasgrootte)
 - 1 leraar en leraar in opleiding = 8m^2
 - = $(1.10)^2 \times \pi =$ ca. 4m^2
 - Afstand van ca. 1,50 meter tussen leerlingen en leraar
- Correct dragen van [mondmaskers](#)
- De algemene [voorzorgsmaatregelen](#) (bv. handhygiëne).

Adviezen

- Communiceer duidelijk en zo snel als mogelijk voor de heropstart naar personeel, ouders en leerlingen. Gebruik de modelbrieven:
 - [Modelbrief basisonderwijs](#)
 - [Modelbrief secundair onderwijs](#)
- Zorg voor een regelmatig overleg (bv. om de 2-3 dagen) met de personeelsafvaardiging/bevoegd onderhandelingscomité om te weten wat er leeft binnen de school.
- Maak duidelijke afspraken met derden (catering, schoonmaak, leverancier, ondersteuningsnetwerken,...) en communiceer die schriftelijk. **Hou bij deze afspraken rekening met het onderscheid tussen essentiële derden zoals de personeelsleden van de ondersteuningsnetwerken, de pedagogische begeleiding en het CLB, de leraren in opleiding en de niet-essentiële derden (bv niet-dringende leveringen).**
- Neem maatregelen om niet-essentiële derden (bezoekers) te weren. Denk aan alternatieven voor instappertjes in de kleuterschool.
- Voorzie voldoende tijd voor onthaal van leerlingen en personeel bij de heropstart.
- Geef personeel en leerlingen instructies over:
 - Social distancing
 - Help de leerlingen (en personeel) bij het inschatten van de nodige afstand.

- Toon via signalisatie op de grond aan hoeveel afstand moet genomen worden.
- Handhygiëne
 - Hoe?
 - Wanneer?
 - Betreden van de school.
 - Binnenkomen van de klas (na speeltijd).
 - Na toiletbezoek.
 - Voor de maaltijd.
 - Voor het verlaten van de school.
 - Na het hoesten of niezen.
 - Na bedienen van machines (praktijklessen).
- Zie bij de jongste kinderen toe op het correct wassen van de handen. Meer info op [Handige Hans](#).
- Niezen/hoesten/snuiten: [pdf bestand Hoest-, nies- en snuithygiëne](#) (326 kB)
- Het correct dragen van **mondmaskers**. Volg hiervoor de [algemene instructies van de federale overheid](#).
- Affiches: [download de affiches](#) over het coronavirus. Beschikbaar in verschillende talen en in Vlaamse Gebarentaal. Of download [de affiche van AZG](#).
- Vind de meest actuele instructies op de website van [Sciensano](#).
- Voorzie voldoende materiaal om handen te wassen of om te ontsmetten met handgel.
- Zet drinkwaterfonteintjes tijdelijk buiten gebruik en voorzie alternatieven.
- Ouders van leerlingen die ziek worden op school worden meteen gecontacteerd om hen af te halen. De leerlingen met COVID-symptomen worden meteen uit de klas gehaald en in een apart lokaal in quarantaine geplaatst tot de ouders hen opgehaald hebben. **Het geïnfecteerde lokaal en het materiaal waarmee de leerling in contact kwam moet ontsmet worden.**
- Vergader digitaal met werkgroepen, ouderraad, schoolteam, deliberaties.... Vermijd fysieke vergaderingen met grote groepen. Voorzie bij **fysieke vergaderingen minstens 4m² per persoon.**
- Annuleer niet-essentiële vergaderingen.
- Sluit waar mogelijk de lift of beperk het gebruik tot 1 persoon of indien nodig 1 begeleider.
- Blijf op de hoogte via:
 - <https://www.sciensano.be/nl>
 - <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/coronavirus>
 - de websites van de onderwijskoepels en het GO!

Adviezen voor klaslokalen en lessen

- Plaats leerlingen zo veel als mogelijk tegen de wand.
- Vaste plaatsen en lokalen per leerling (leraar verandert van klaslokaal, niet de leerlingen)
 - Minder leerlingenstromen
 - Minder onderhoud
- Vaklokalen (chemie, fysica, biologie,...)
 - Vaklokalen kunnen blijven gebruikt worden, op voorwaarde dat dezelfde leerlingengroep er ook den andere lessen volgt.
 - Laat lessen die normaal doorgaan in vaklokalen doorgaan in gewone klaslokalen.
 - Experimenten worden aangetoond via filmpjes
- Organiseren van lessen in open lucht wordt aanbevolen
 - Verluchting
 - Lessen Lichamelijke Opvoeding
- De les lichamelijke opvoeding kan blijven doorgaan, maar moet worden aangepast om de fysieke afstand te behouden. Hou er rekening mee dat hoe groter de inspanning is, hoe sterker de ademhaling is en hoe meer afstand je dus moet behouden.
- Denk na over aanpassingen van het lessenrooster. Organiseer eventueel kortere lestijden om voldoende tijd te voorzien voor handhygiëne en verplaatsingen.

Ondersteuning in de klassen

- Social distancing handhaven.
- Ondersteuningsnetwerken
 - = essentiële derde
 - Ga na of ondersteuning digitaal of telefonisch kan verlopen
 - Probeer er voor te zorgen dat de ondersteuners tijdens fysieke contacten zoveel als mogelijk dezelfde leerling(en)/leerkrachten blijven opvolgen.
 - Handhaaf social distancing.
 - Persoonlijke beschermingsmiddelen worden voorzien door de school voor buitengewoon onderwijs.

Speeltijd

- Voorzie alternerende speeltijden of zorg dat de contactbubbels voldoende gescheiden zijn en voorzie voldoende toezicht.
- Max. aantal leerlingen op speelplaats op basis van minimumoppervlakte van 4m² per leerling
- Probeer spellen met fysiek contact te vermijden om social distancing zo goed mogelijk te respecteren.

Lunchpauze

- Voorzie alternerende lunchpauzes.
- Max. aantal leerlingen in refter op basis van minimumoppervlakte van minimaal 4m² per leerling. **Indien er ruime afstand tussen contactbubbels voorzien wordt en de circulatie beperkt wordt, kunnen voor de lunchpauze uitzonderlijk meer dan 14 leerlingen in de refter toegelaten worden door meerdere contactbubbels toe te laten.**
- Vermijd eventueel het aanbod warme maaltijden.
- Organiseer bij voorkeur lunchpauzes in de klas (voorzie wel extra onderhoud) of in de openlucht.
- Bij halve lesdagen kan de lunchpauze geannuleerd worden

Leraarskamer

- Max. aantal personeelsleden in leraarskamer op basis van minimumoppervlakte van minimaal 4m² per personeelslid.
- Geef leraren een vaste plaats.

Voor- en naschoolse opvang

- Probeer spellen met fysiek contact te vermijden om social distancing zo goed mogelijk te respecteren
- Opvang initiatieven binnen de school volgen de veiligheidsvoorschriften uit dit draaiboek. Opvanginitiatieven in lokalen buiten de school, houden rekening met de veiligheidsvoorschriften uit het [draaiboek van het Agentschap Opgroeien](#).

Studielokaal

- Max. aantal leerlingen op basis van minimumoppervlakte van minimaal 4m² per leerling.
- Hou rekening met extra afwezigheden van leerlingen en personeel. Voorzie voldoende toezicht.

Sanitair

- Werk met alternerende speeltijden.
- Hou bij het bepalen van het maximaal toegelaten leerlingen in het sanitair rekening met het aantal beschikbare wasplaatsen en de afstand tussen de wastafels (risicoanalyse). Voorzie hiervoor toezicht.
- Voorzie alternatieve (tijdelijke) mogelijkheden voor handhygiëne. **Denk hierbij aan tijdelijke huur van extra wasplaatsen of voorzie handgeldispensers.**
- Gebruik uitsluitend papieren handdoekjes.
- Verwijder stoffen handdoeken. Zet handendrogers buiten dienst.

Leerlingstromen

- Beperk de in- en uitgangen in de school.
- Voer éénrichtingsverkeer in. Indien dit niet mogelijk is, **werk dan met voorrang-regels.**
- Start op de speelplaats en laat de leerlingen klas per klas de school betreden.
- Leerlingen wachten in de gang op een veilige afstand van elkaar en betreden één voor één de ruimte.
- **Leerlingen nemen plaats in de klas op zo'n manier dat eerst de plaatsen het verst van de deur worden ingenomen en verlaten de klas waarbij wie het dichtst bij de deur zit eerst vertrekt.**
- Voorzie meer tijd voor verplaatsingen.

Ouderstromen

- **Vermijd de aanwezigheid van ouders op school. Laat kinderen aan de poort afzetten en op halen.**
- **Organiseer de oudercontacten digitaal.**

Leerlingenvervoer

- Volg de richtlijnen van de openbare vervoersmaatschappijen.
- Voor het leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs: zie verder in dit draaiboek.

Secretariaat/onthaal

- Voorzie plexiglas aan de balie.
- Beperk het bezoek van leerlingen en personeel. Maak hierover afspraken.

Andere

- Laat (niet-brandwerende) deuren zo veel als mogelijk open staan. Hou hierbij rekening met mogelijk lawaai voor naburige klassen. Doe de nodige aanpassingen in de evacuatieprocedure.
- Deel de campus in in zones afhankelijk van risico en doelgroep. Pas de instructies (bv. over persoonlijke beschermingsmiddelen) aan per zone via affiches.

Adviezen voor sanitair

- Toiletten doorspoelen met deksel gesloten. Informeer de leerling, bv. door affiches op te hangen in het sanitair.
- Droogstaande afvoeren (vloer, sanitair, ...) vermijden. Regelmatig (bv. 3-wekelijks, afhankelijk van de weersomstandigheden) doorspoelen.

Adviezen voor de ventilatie

Verhoog de ventilatie (zo veel mogelijk verse lucht)

Mechanische ventilatie

- Schakel het ventilatiesysteem niet volledig uit, ook al is het gebouw niet in gebruik
- Start het ventilatiesysteem (dagregime) vroeger en laat het langer nadraaien (1 – 2 uur)
- Voorzie extra manuele ventilatie via ramen, zeker bij het betreden van een lokaal dat eerder bezet was

Geen mechanische ventilatie

- Voorzie (extra) manuele ventilatie via ramen (gezondheid gaat hierbij voor op thermisch comfort).
- Frequentie? 2 à 3 keer per dag gedurende minimaal 15 minuten

Ventilatiesystemen voor sanitaire ruimtes niet uitschakelen

Mechanische ventilatie

- Schakel het ventilatiesysteem niet uit (24 op 7 laten aan staan).
- Let er op dat de onderdruk van de sanitaire ruimte hoger is dan deze van de andere ruimtes.
- Vermijd open ramen in de sanitaire ruimtes (onderdruk behouden).

Geen mechanische ventilatie

- Zet alleen ramen open als dit noodzakelijk is, let hierbij op de luchtstromen die hierdoor ontstaan.

Ventilatiesysteem D (luchtgroep)

- Luchtgroep met warmterecuperatie met warmtewiel
- Schakel de warmterecuperatie uit (bv. by-pass activeren).

- Is het niet mogelijk om het warmtewiel uit te schakelen dan moet het reinigen van het warmtewiel mee opgenomen worden in het onderhoudsprogramma, je contacteert hiervoor best de installateur.
- Is het niet duidelijk hoe je de warmterecuperatie kan uitschakelen contacteer je best de installateur.

Luchtgroep met warmterecuperatie met kruisstroomwarmtewisselaar

- Er stelt zich geen probleem met de warmterecuperatie.
- In geval van twijfel warmterecuperatie altijd uitschakelen, gezondheid is belangrijker dan energiebesparing.
- Zorg dat het ventilatiesysteem goed onderhouden is, bijv. tijdig vervangen v/d luchtfilters, zodanig dat het ventilatiedebiet optimaal wordt gegarandeerd.
- Opmerking: bij een ventilatiesysteem C (raamroosters) stellen er zich geen bijkomende problemen.

Luchtverwarming

- Schakel de recirculatie/luchtherneming uit (gezondheid is belangrijker dan energiebesparing).

Adviezen voor onderhoud

- Maak een [hygiëneplan](#) op. Neem arbeidsmiddelen en materialen op in het hygiëneplan. Registreer deze acties. Besteed hierin bijzondere aandacht aan het onderhoud voor de heropstart.
- Werk zo veel mogelijk met vaste lokalen of plaatsen voor de leerlingen.
- Het inschakelen van leerlingen en personeel bij het onderhoud van hun eigen werkplek kan als tijdelijke maatregel ingevoerd worden als uit de lokale risicoanalyse blijkt dat alternatieven onmogelijk zijn en op voorwaarde dat hierover duidelijke instructies worden gegeven. Om tijdig het nodige onderhoud uit te voeren door het reguliere onderhoudspersoneel, moet eerst de mogelijkheid van uitwijklokalen bekeken worden. **Beperk de opdracht van het onderhoudspersoneel zo veel mogelijk tot 1 school.**
- Regelmatig reinigen (water en zeep) van lokalen. Minimaal na elke lesdag en na elk gebruik door een contactbubbel.
- Regelmatig reinigen (water en zeep) van meubilair/machines/toestellen
 - Reftertafels: na elke lesdag en na elk gebruik door een contactbubbel
 - Banken/stoelen: na elke lesdag
 - Machines: na elke lesdag en na elk gebruik

- Specifieke aandacht voor alles wat kan worden aangeraakt met de handen: klinken (laat deuren zo veel mogelijk open staan), schakelaars, kranen, wc-spoelingen, wc-deksels, trapleuningen, sporttoestellen, speelgoed (niet uitwisselen tussen groepen), didactisch materiaal, toetsenborden, tablets, telefoons, ...
- Desinfecteren is enkel nodig bij vermoeden van infecties. Met bleekwater/ethanol (gebruik de correcte verhoudingen!)
- Vermijd gebruik van stofzuigers.

Adviezen voor onderhoudspersoneel

- Gebruik steeds lange handschoenen die de mouwen van de werkkledij overlappen.
- Wassen van handen voor het aandoen van handschoenen en na het uitrekken van de handschoenen (en onmiddellijk verzorgende crème aanbrengen)
- Dagelijks legen van vuilnisbakken.
- Verhoog de onderhoudsfrequentie van het sanitair (minimaal 2 maal per dag).
- Het verhogen van de onderhoudsfrequentie van de gebouwen en lokalen kan er toe leiden dat in bepaalde periodes geprioriteerd (bv sanitair, lokalen met meerdere groepen leerlingen/personeel) wordt.
- Was textiel (gordijnen, speelgoed...) minimaal op 60° en bij voorkeur op 90° graden
- Gebruik bij voorkeur enkel wasbaar speelgoed

Overige adviezen

Aandachtspunten bij heropstart sanitaire installaties en zwembaden

- Consulteer het lokale beheersplan legionella.
- Spoel kranen waar water afgetapt wordt voor consumptie en die sinds de schorsing van de lessen niet gebruikt werden, goed door. De kwaliteit van water dat langere tijd stilstaat in leidingen gaat immers achteruit.
- Zie de [website van AZG](#) voor meer info.
- Specifieke [richtlijnen voor de heropstart van zwembaden](#).

EHBO

- Voorzie digitale thermometers die vanop een zo groot mogelijke afstand kunnen werken. Indien niet beschikbaar, volstaat gewone thermometers op voorwaarde dat ze na gebruik ontsmet worden.
- Voorzie voldoende handschoenen en mondmaskers voor de hulpverleners

Hulpmiddelen

- [Checklist FOD WASO.](#)
- [Cursus COVID-19 zorgverleners.](#)
- [AZG - COVIG-19: hygiëne en beschermingsmateriaal](#)

PRAKTIJKOPLEIDINGEN

De verplichtingen en adviezen uit het algemeen draaiboek preventie blijven van toepassing. Ze worden uitgebreid met onderstaande specifieke adviezen voor de praktijkopleidingen.

Adviezen: algemeen

- Vermijd extra-muros-activiteiten (praktijklessen op verplaatsing en observatieactiviteiten).
- Voorzie voldoende afvalcontainers.
- Zorg voor een goede reiniging van de ateliers en van de werkposten, en voorzie onderhoud tussen de lessen door.
- Reinig arbeidsmiddelen (handvaten) na gebruik, en in elk geval vóór gebruik door iemand anders; dit geldt ook voor mobiele arbeidsmiddelen.
- Besteed aandacht aan het reinigen van bedieningsschermen van machines, of voorzie alternatieve wijzen van bediening (bv. een touchscreen-pen).
- Collectieve beschermingsmiddelen krijgen voorrang op persoonlijke beschermingsmiddelen.
- Gebruik spreidingsmaatregelen bij in-, uit- en doorgangen met hulpmiddelen zoals markeringen, linten of fysieke barrières, en overweeg éénrichtingsverkeer en voorangsregels in gangen waar leerlingen elkaar te vaak of zonder voldoende afstand kruisen.
- Besteed bijzondere aandacht aan de opslag van materiaal zodat niet alle leerlingen hun materialen op eenzelfde plaats moeten ophalen en daardoor onvoldoende afstand kunnen bewaren).
- Bij aankomst in en verlaten van het lesatelier: handen wassen met (vloeibare) zeep of handgel.

Kleedkamers

- Respecteer social distancing, ook bij het betreden en verlaten van de kleedkamer.
- Beperk het aantal personen dat tegelijkertijd in de kleedkamer is. Voorzie eventueel tijdelijk extra kleedkamers,
- Voorzie regelmatige verluchting en reiniging van de kleedkamers, en in elk geval tussen de lessen en op het einde of bij het begin van elke lesdag.
- Handen wassen of ontsmetten met handgel vóór en na gebruik van de kleedkamer.

Werkposten

- Probeer zo veel mogelijk afstand tussen de werkposten te creëren. Verplaats mobiele werkposten waarvan de onderlinge afstand te klein is. Beperk het aantal leerlingen in het lesatelier. Laat hen eventueel met de rug naar elkaar toe werken.
- Probeer zo weinig mogelijk machines en arbeidsmiddelen door verschillende leerlingen te laten bedienen.
- Hou met bovengenoemde richtlijnen rekening bij de risicoanalyse.

Arbeidsmiddelen en persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's)

- Zorg voor een goed onderhoud van arbeidsmiddelen en PBM's. Laat de leerlingen zo veel mogelijk werken met eigen arbeidsmiddelen en PBM's, en reinig ze regelmatig (zeker bij gebruik door andere leerlingen). Heb extra aandacht voor PBM's die in contact komen met het gezicht (bv veiligheidsbrillen, oorkappen).
- Zorg dat de handgrepen en contactoppervlakken van gedeeld materieel worden gereinigd.

Circulatie van leerlingen

- Respecteer maximaal social distancing.
- Maak gebruik van hulpmiddelen zoals markeringen, linten of fysieke afscheiding om de routes zo duidelijk mogelijk aan te geven
- Gebruik spreidingsmaatregelen bij in-, uit- en doorgangen met hulpmiddelen zoals markeringen, linten of fysieke barrières.
- Zorg ervoor dat leerlingen elkaar zo weinig mogelijk moeten kruisen, bv. door markeringen aan te brengen op de grond of overweeg éénrichtingsverkeer in gangen en op trappen waar personen elkaar zonder voldoende afstand moeten kruisen.
- Laat deuren die niet gesloten moeten blijven om veiligheidsredenen zoveel mogelijk openstaan om veelvuldig aanraken te vermijden.

Leveringen

- Leveranciers voeren hun leveringen uit met zo weinig mogelijk fysiek contact met andere personen (laden en lossen volledig door de leverancier of volledig door de ontvanger). Leveringen worden best verspreid ingepland zodat er niet te veel externen tegelijkertijd aanwezig zijn.

Hulpmiddelen

- [Generieke gids light](#)
- www.veiligaandeslag.be
- Richtlijnen sectoren

Buitengewoon onderwijs

De verplichtingen en adviezen uit het algemeen draaiboek preventie blijven van toepassing. Ze worden uitgebreid met onderstaande specifieke adviezen voor het buitengewoon onderwijs.

- We erkennen de specifieke veiligheidsrisico's die zich stellen voor een heropstart van het onderwijs- en zorgaanbod in scholen voor buitengewoon onderwijs. We benadrukken daarom het belang van de lokale risicoanalyse en de autonomie van de onderwijsinstellingen bij de beslissingen inzake de heropstart.

Beslissingskader

- De vertrekbasis voor de keuzes die kunnen gemaakt worden is de risicoanalyse
- Op basis van de resultaten van die analyse maak je als school voor buitengewoon onderwijs een capaciteitsinschatting van het aantal leerlingen aan wie je onderwijs en zorg op school kan verlenen in veilige omstandigheden. Hou hierbij rekening met de aard van je doelgroep in de school, naar types en opleidingsvormen. Een haalbare capaciteit kan bijvoorbeeld anders zijn voor type basisaanbod dan voor leerlingen type 4.
- Bij deze capaciteitsinschatting stappen we voor het buitengewoon lager onderwijs af van het principe om dat te doen voor maximaal 3 leerjaren (of leeftijdscohortes). Voor het buitengewoon secundair onderwijs blijven we voor scholen met een aanbod OV4 en OV3 wel vasthouden aan de opstart in opleidingsvorm 4 (zoals in het gewoon secundair onderwijs) en opleidingsvorm 3 (laatste jaar kwalificatiefase en integratiefase voor maximum 2 volle dagen).
- Opvang: Sinds het ingaan van de COVID-19 maatregelen vang je binnen je school mogelijks al een aantal leerlingen op. Deze groep zal wellicht nog uitgebreid worden wanneer bedrijven terug opstarten en ouders terug aan de slag moeten.
- Indien er buiten de groep leerlingen die je opvangt, nog capaciteitsruimte over is, maak je de overweging of je nog andere leerlingen naar school kan halen. We zien 3 groepen waarvan je er 1 of meer in overweging kan nemen:
 - Voor welke leerlingen is de leernood het hoogst (deze nood kan zowel cognitief, motorisch als socio-emotioneel zijn);
 - Voor welke leerlingen is de zorgnood het hoogst (psychosociaal welbevinden, therapie, ...);
 - Voor welke ouders is de ondersteuningsnood het hoogst om het welzijn van zowel de leerling als het gezin te garanderen.
- Op basis van een reflectie over deze drie groepen kan je als school autonoom besluiten leerlingen en hun ouders aan te spreken om de resterende capaciteitsruimte in te vullen. Aangezien het gaat over leerlingen die momenteel in een thuiscontext of in een residentiële context verblijven, is overleg nodig over het leerlingenvervoer en met de residentiële setting (MFC, MPI, IPO). De terugkeer naar school moet op een veilige manier kunnen georganiseerd worden.
- Vergewis je in overleg met de ouders welke leerlingen naar school zullen komen (vanaf 4 mei voor opvang en na 18 mei om deel te nemen aan de onderwijsactiviteit).

ten, zorg, therapie). Onderzoek hoe die leerlingen op een veilige manier naar school kunnen komen, hetzij via eigen vervoer door de ouders, hetzij met leerlingenvervoer, waarbij ook daar de regels rond social distancing maximaal worden gerespecteerd. Geef zo snel mogelijk aan de vervoerder door welke leerlingen, waar, wanneer en hoe opgehaald moeten worden, zodat er een planning kan gemaakt worden. Spreek ook af hoe wijzigingen in het rittenschema efficiënt kunnen doorgegeven worden.

- Overleg met residentiële settings is ook aangewezen voor die leerlingen die zich in een aanbod “permanent onderwijs aan huis (POAH)” bevinden. Inzet van personeelsleden in die residentiële settings kan overwogen worden om te vermijden dat leerlingen naar de school moeten komen waardoor contactbubbels doorbroken worden. Uiteraard dienen de richtlijnen inzake de exit-strategie die voor de voorzieningen gelden, gerespecteerd te worden. Voor POAH in het gezin wordt in overleg met ouders, arts en school een risicoanalyse gemaakt. Wanneer de veiligheid niet kan gewaarborgd worden is POAH niet aan de orde.

Busvervoer: verplichtingen

- Alle leerlingen ongeacht de leeftijd zetten een mondk masker op voor het instappen op de bus op verzoek van de Lijn, ook buschauffeur (voorzien door FBAA/exploitant) en busbegeleider dragen verplicht minimaal een mondk masker. Voor de leerlingen waarvan de kans groot is dat ze het mondk masker niet de volledige busrit gaan ophouden, moet het busvervoer zo georganiseerd worden dat social distancing maximaal gegarandeerd kan worden.
- Er mag 1 leerling per rij zitten, geschrant. Zo garanderen we social distancing op de bus
- Het gebruik van wisselparkings is bij hoge uitzondering toegelaten.

Busvervoer: adviezen

- Vraag bij de ouders na of alternatief vervoer mogelijk zijn. We raden zoveel mogelijk aan om gebruik te maken van andere vervoersmiddelen, aangezien de capaciteit van het busvervoer door de regels omtrent social distancing sterk gedaald is.
- Alternatieve bustrajecten zijn onvermijdbaar.
- Scholen kunnen afspraken maken rond gemeenschappelijk vervoer maar houden hierbij zo veel als mogelijk rekening met het principe van de contactbubbels.
- Leerlingen stappen op in het midden of vanachter indien daar een deur is. Wanneer er geen deur is in het midden of vanachter in de bus, stapt de leerling vooraan op. In dat geval zal de buschauffeur stoppen voor de deur, buschauffeur en busbegeleider stappen uit de bus, de leerling stapt op en dan stappen buschauffeur en busbegeleider weer op. Leerlingen die hulp nodig hebben bij het op- of afstappen, kunnen hierbij geholpen worden door het buspersoneel.
- Voorzie alcoholgel op de bus.
- De bus wordt voor gebruik 's ochtends en voor gebruik 's avonds gereinigd. Pas na dit grondig onderhoud mogen busbegeleider en leerlingen opstappen.

- De Lijn kan contractueel maximaal 2 rijmomenten per dag voorzien, en die situeren zich standaard 's ochtends en 's avonds. Indien scholen opteren om te werken met halve dagen, moet hier binnen de zone tijdig over afgestemd worden met de andere scholen. Binnen een zone kan De Lijn immers niet voor elke school een ander ritme aanhouden.
- Scholen maken onderling afspraken indien er gemeenschappelijk vervoer is. Denk bijvoorbeeld aan school A vervoert leerlingen op maandag, woensdag en vrijdag, school B vervoert leerlingen op dinsdag en donderdag. Zo proberen we het vervoer te ontlasten en de contactbubbel per school maximaal in stand te houden. Geef dit goed door aan De Lijn.
- Vervoer van leerlingen in een rolstoel is mogelijk op voorwaarde dat de chauffeur volgende voorzorgsmaatregelen neemt:
 - Verplicht dragen van een mondmasker en/of faceshield
 - Verplicht dragen van handschoenen
 - Openen en sluiten van voertuig mag enkel door de chauffeur gebeuren.
 - Alcoholgel aanbrengen op contactoppervlakken rolstoel voor manipuleren/helpen instappen van de klant
 - Rolwagens enkel langs achter benaderen voor het vast zetten
 - Indien een buikgordel dient te worden aangebracht: langs achter manipuleren en vergrendelen
 - Veiligheidsgordel desinfecteren na uitstappen klant.
 - Handvaten desinfecteren na uitstappen klant.
 - Alcoholgel gebruiken na manipuleren/helpen uitstappen van de klant.
 - Na einde dienst: alle raakvlakken reinigen met ontsmettingsmiddel

Ondersteuningsnetwerken

- = essentiële derde
- Ga na of ondersteuning digitaal of telefonisch kan verlopen
- Probeer er voor te zorgen dat de ondersteuners tijdens fysieke contacten zoveel als mogelijk dezelfde leerling(en)/leerkrachten blijven opvolgen.

Beschermingsmiddelen

- Minimaal een mondmasker voor elk personeelslid
- Minimaal een mondmasker voor elke leerling vanaf het secundair onderwijs
- Minimaal een mondmasker voor elke leerling die gebruik maakt van het leerlingenvervoer
- Busvervoer: zie hoger.
- Op basis van risicoanalyse van specifieke leerlingenpopulatie aan te vullen met
 - Schorten, wasbaar op minstens 60° of wegwerpschort
 - Faceshields of veiligheidsbril
 - Handschoenen op voorwaarde dat het personeel vertrouwd is met het gebruik ervan en vooral de handschoenen correct kan verwijderen. Indien dat niet zo is, is het aangewezen maximaal in te zetten op het wassen van de handen met zeep of alcoholgel
- Op basis van risicoanalyse van specifieke leerlingenpopulatie te vervangen door

- Transparante mondmaskers voor personeel voor lessen aan doven/slecht-horenden (idem voor auditieve problemen in gewoon secundair onderwijs)
- Chirurgische mondmaskers

Hulpmiddelen

- [Cursus COVID-19 zorgverleners.](#)

[Uitgangspunten](#)
[Maatregelen](#)
[Adviezen](#)
[Ondersteunende vragen](#)

2.MENSEN

Uitgangspunten

- Welbevinden op school is voor leerlingen én onderwijspersoneelsleden belangrijk, zeker ook in coronatijden. Deze periode heeft een niet te onderschatten impact op het psychosociale welzijn van personeel en leerlingen.
- Scholen maken tijd en ruimte vrij om met de emoties en angsten van iedereen om te gaan. Het is nodig in de preteaching-fase, maar ook na de herstart van het onderwijs in de scholen om aandacht te hebben voor het sociaal-emotionele en psychische welzijn van alle betrokkenen.
- Dit is zowel belangrijk voor leerkrachten en leerlingen die fysiek naar school komen als voor die leerkrachten en leerlingen die op afstand aan de slag zijn.

Maatregelen

- Pas de regelgeving op de aan- en afwezigheden van leerlingen toe. Volg daarvoor de omzendbrieven van AGODI.
 - [Afwezigheden van leerlingen in het basisonderwijs](#)
 - [Afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het voltijds gewoon secundair onderwijs en het deeltijds secundair onderwijs](#)
 - [Afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het buitengewoon secundair onderwijs](#)

Adviezen

- Kom vóór de herstart van het onderwijs op school met het leerkrachtenteam minstens 1 dag op school samen om de herstart voor te bereiden. Organiseer deze teamdag conform de richtlijnen over social distancing. **Organiseer dit desnoods via een mix van fysiek en online samenkomsten. Betrek hier ook de leerkrachten bij van de klassen die nog niet fysiek op school zullen komen.** Betrek hier ook de leerkrachten bij van de klassen die nog niet fysiek op school zullen komen.
- Organiseer tijd voor het psychisch en emotioneel welzijn van de leerlingen bij de heropstart en tijdens lesmomenten als dat nodig is. Werk inclusief en organiseer dit dus via een mix van fysiek en online samenkomsten (cf. 'blended learning'). Niet alle leerlingen van een bepaalde groep zullen wellicht op school aanwezig kunnen zijn, bijvoorbeeld omdat ze in quarantaine moeten blijven.
- Continueer afstandsleren voor die jongeren die tot één van de risicocategorieën behoren of die nog niet onmiddellijk op school kunnen herstarten.
 - Deze richtlijn geldt vooral voor het secundair onderwijs (inclusief leren en werken en duaal leren) en HBO5 verpleegkunde.
 - Dit is anders in het kleuteronderwijs en sommige leerlingengroepen uit het buitengewoon onderwijs, waar afstandsleren sowieso minder gebeurt. Continueer daar wat je al doet.
 - In het gewoon lager bezorgen vele scholen lespakketjes of werkbladen aan hun leerlingen. Die ondersteuning op afstand continueer je best voor leerlingen die nog niet onmiddellijk op school kunnen herstarten.

- Communiceer tijdig, minstens 5 dagen vooraf, aan de ouders en leerlingen over hoe de heropstart in jouw school zal verlopen en wat de school doet om te zorgen dat dit in veilige omstandigheden gebeurt.
Communiceer ook welke leerjaren nog niet zullen starten en geef in de mate van het mogelijke een perspectief mee over wanneer de andere leerjaren herstarten, of wanneer je daarover opnieuw zal communiceren. Je bent daar als school mede afhankelijk van de beslissingen van de Nationale Veiligheidsraad; communiceer dat ook aan ouders en leerlingen.
- Gebruik de modelbrieven om te communiceren naar ouders.
 - Modelbrief [basisonderwijs](#)
 - Modelbrief [secundair onderwijs](#)

1 Hoeveel op voorhand je de ouders verwittigt, is mede afhankelijk van de communicatie van de Nationale Veiligheidsraad.

Ondersteunende vragen

Welke psychosociale ondersteuning bieden we aan voor alle leerlingen?
Welke externen schakelen we eventueel in?

Welke psychosociale ondersteuning bieden we aan voor specifieke leerlingen?
Welke externen schakelen we eventueel in?

Blijven we continu voldoende aandacht hebben voor het psychosociaal welzijn van ons personeel?

Schakelen we het CLB in voor psychologische ondersteuning van onderwijsprofessionals en leerlingen?

Hoe betrekken we de onderwijsinternaten in de begeleiding van de interne leerlingen?

Maken we gebruik van de pedagogische reserve?

Hoe brengen we de psychosociale noden in kaart?

Wie vangt de leerlingen op school op en hoe organiseren we ons?

Wie monitort of we alle leerlingen die nog thuis leren bereiken?

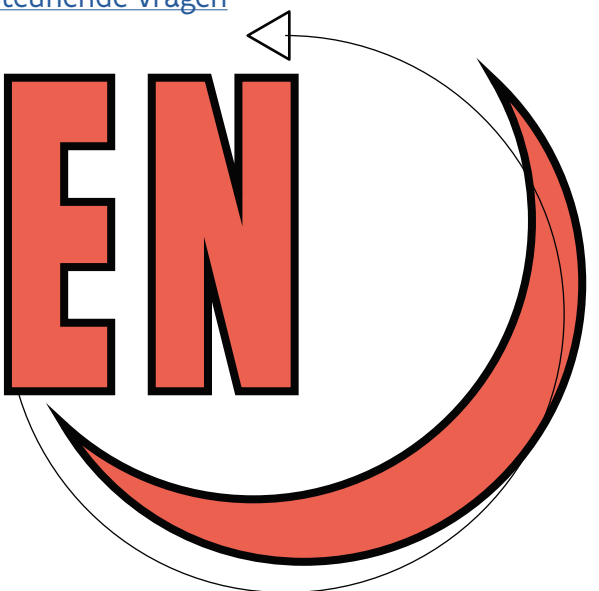
Hoe vangen we tekorten op in het team door ziekte of quarantaine?

Hoe gaan we om met de leerlingen die we dreigen kwijt te geraken (18+, gewettigde vs. ongewettigde afwezigheid, in buitenland, definitief uitgesloten)?

Hoe betrekken we de PBD en de onderwijsinspectie voor de ondersteuning van de schooldirectie en het lerarenteam bij (de voorbereiding van) de herstart?

[Uitgangspunten](#)
[Maatregelen](#)
[Adviezen](#)
[Ondersteunende vragen](#)

3. LEREN

Uitgangspunten

- De begeleidingsdiensten van alle onderwijsverstrekkers hebben een aantal handvaten geformuleerd om essentiële doelen af te bakenen, die ervan uitgaan dat:
 - De focus op de essentiële doelen ligt. Een brede, harmonieuze vorming blijft belangrijk.
 - Je vanuit de diversiteit en context van jouw school (en leraren van hun klas), het best keuzes kan maken over welke leerinhouden je nog moet aanbieden.
 - Er expliciete aandacht nodig is voor die leerlingen die een achterstand opbouwden tijdens de preteaching-fase. Ook voor de leerjaren en leerlingengroepen voor wie het onderwijs op school nog niet herstart, is deze aandacht nodig.
 - De keuze van de lesorganisatie bij het schoolteam blijft. Waak over een evenwichtige inzet van je hele schoolteam.

Maatregelen

- Als je als school afwijkt van de gewone lessenroosters, zet je je personeel soepeler in en je respecteert daarvoor de gemaakte afspraken.
- Vanaf 15 mei kunnen de stages in het voltijds onderwijs (zowel gewoon als buitengewoon secundair onderwijs) terug opstarten van zodra de betrokken bedrijven terug opstarten. Mogelijk kan niet elke onderneming terug starten met de stage, of acht niet elke school het opportuun dat de stage terug opstart. Scholen kunnen deze beslissing vandaag al nemen.
- Voor studierichtingen met stages kan je de beslissingsboom over de stages gebruiken:
 - Stap 1: geef prioriteit aan leerlingen voor wie een stage verplicht is vanuit een federale regelgeving (opleiding verzorging/zorgkundige/farmaceutisch-technisch assistent).
 - Stap 2: leerlingen die vallen onder artikel 157 §6 van de codex secundair onderwijs: leerlingen waarbij de stage verplicht is in het curriculum (en deze verplichting nog niet werd doorlopen) dienen voorrang te krijgen op leerlingen die geen stageverplichting hebben of deze verplichting al hebben volbracht. Indien een stage binnen deze verplichting niet mogelijk is, kan er beroep worden gedaan op de overmachtsbepaling die nu reeds in de regelgeving werd voorzien.
 - Stap 3: laatstejaars krijgen voorrang op andere leerlingen.

Adviezen

Als je essentiële doelen bepaalt, volg je volgende richtlijnen:

- Ga stapsgewijs te werk door eerst te selecteren wat essentieel is, baken samen met het schoolteam af wat in welk jaar nog aan bod zal komen en maak samen keuzes.
- Een eerste selectie gebeurt het best door de individuele leraar. Het leerplan vormt hierbij het vertrekpunt en niet de gebruikte methoden en/of handboeken. De volgende afwegingen kan je daarbij maken:
 - Kunnen bepaalde leerplandoelen doorgeschoven worden naar het volgende leerjaar omdat ze aansluiten en gemakkelijk op te pikken zijn in het volgende leerjaar? **Daarbij is ook de afweging te maken voor welke leerdoelen onderwijs vanop afstand eerder wel of eerder niet geschikt is.**
 - Werden de inhoud die verwerkt zitten in de leerplandoelen al voldoende aangeboden?
 - Bevatten deze leerplandoelen belangrijke voorkennis voor latere leerjaren, in het bijzonder bij scharnier- of transitie momenten?
 - **Derde kleuterklas:** zet in op die competenties die nodig zijn om in het eerste leerjaar te starten.
 - **Zesde leerjaar van de lagere school:** focus op de essentiële leerstof die nog behandeld moet worden om een vlotte overstap te kunnen maken naar het secundair onderwijs.
 - **Even leerjaren van de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs:** overweeg wat nodig is om een vlotte overstap te kunnen maken naar een volgende graad.
 - **Eindjaar van het secundair onderwijs:** overweeg wat nodig is voor de doorstroom naar een vervolgopleiding en/of de arbeidsmarkt.
 - Zijn de leerplandoelen verplicht?
 - Welke leerplandoelen werden al bereikt vóór de opschorting van de lessen en via afstandsonderwijs?
- Besteed vooral aandacht aan vakken die een groot gewicht hebben in het geheel van het curriculum van de studierichting of het leerjaar, maar zorg daarnaast ook voor een goede afwisseling met de andere vakken in het curriculum. Bewaak als schoolteam het geheel van het curriculum en stem onderling af, zodat je per studierichting, leerjaar en klasgroep een evenwichtig en haalbaar geheel aan leerplandoelen (en bijbehorende opdrachten) kan afbakenen.
- Houd als schoolteam de algemene taakbelasting van leerlingen onder controle. Leerlingen mogen niet overbelast worden. Daar zorgen de leraren voor. Ze zorgen voor een evenwicht tussen lessen op school, thuis nieuwe leerstof krijgen en taken en oefeningen.

- Leerlingen mogen niet overbelast worden. Daar zorgen de leraren voor. Ze zorgen voor een evenwicht tussen lessen op school, thuis nieuwe leerstof krijgen en taken en oefeningen.
- Geef als schoolteam extra aandacht aan de leerlingen die je moeilijk bereikte in de periode van preteaching en nodig desgevallend leerlingen met specifieke problematieken uit hen om te ondersteunen op school. Dit kan ook voor leerlingen uit andere klassen dan diegene die prioritair opgestart worden of voor individuele kleuters.
- Specifiek voor het buitengewoon onderwijs bekijk je met het team het best vanuit het individueel handelingsplan van de leerling wat nodig is in functie van zijn toekomst- en ontwikkelperspectief. In functie van deze nieuwe beginsituatie bepaal je prioritare doelen en maak je afspraken rond voorbereiding en begeleiding. Besteed specifieke aandacht aan leerlingen die in aanmerking komen voor een getuigschrift basisonderwijs. Voor hen moet je voor 1 juni een gelijkwaardigheid van de leerdoelen aanvragen aan de onderwijsinspectie.
- Dit geldt ook voor leerlingen met een individueel aangepast curriculum in het gewoon basisonderwijs en voor alle leerjaren in het gewoon secundair onderwijs waar men moet bepalen of het gevolgde individueel aangepast curriculum (IAC) het gemeenschappelijk curriculum voldoende dicht benadert om een regulier studiebewijs i.p.v. een attest van verworven bekwaamheden uit te reiken.
- Een focus op praktijkvakken kan aangewezen zijn voor jongeren uit het 6de en 7de jaar tso en bso. Voor de andere leerlingen in het tso en bso is de algemene vorming minstens even belangrijk.
- Besteed voldoende aandacht aan de studiekeuzebegeleiding van leerlingen in een scharnierjaar of eindjaar van het lager en secundair onderwijs.
- Je kan ervoor kiezen om bijzondere leermeesters levensbeschouwing in te zetten voor leerinhouden buiten de levensbeschouwelijke vakken, mits lokaal overleg en mits zij over een pedagogisch diploma beschikken, en dit bij voorkeur in de school waar hun grootste opdracht ligt. Omwille van preventie-overwegingen worden zij in slechts één vestigingsplaats ingezet (zie thema Veiligheid). Je kan hen ook inschakelen voor de noodopvang of voor ondersteuning in de schoolorganisatie, mits de lokale afspraken en de preventievoorschriften gerespecteerd worden. De opdracht die hen wordt toegewezen, maakt het niet onmogelijk dat zij digitaal in contact blijven met hun leerlingen¹.

Ondersteunende vragen

Schakelen we de pedagogische begeleidingsdienst in voor ondersteuning? Voor bijkomende materialen en ondersteuning kan je terecht bij de pedagogische begeleiding, via onderstaande sites:

- [De begeleidingsdienst van het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap](#)
- [De begeleidingsdienst van Katholiek Onderwijs Vlaanderen](#)
- [De begeleidingsdiensten van de kleine onderwijsverstrekkers](#)
- [De begeleidingsdienst van OVSG, Onderwijsvereniging van steden en gemeenten](#)
- [De begeleidingsdienst van het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen](#)

Hoe schatten we in waar leerlingen staan?

Hoe gaan we om met mogelijke tekorten tijdens het leerproces? Via remediëring, preteaching, extra lessen...?

Wat zijn doelen die een leerling zelfstandig kan bereiken en wat zijn doelen die we best tijdens contactmomenten kunnen aanpakken?

Hoe organiseren we het lessenrooster en de inzet van leraars en ondersteuners in functie van de essentiële doelen?

Hoe organiseren we praktijkvakken?

Hoe komen we aan de nodige grondstoffen voor de praktijkvakken?

Wat hebben leerlingen nodig om thuis zelfstandig te kunnen werken?
Wat moeten leerlingen kunnen om thuis zelfstandig te kunnen werken?

Hebben we een bijzondere aanpak nodig voor bijzondere doelgroepen? (bijvoorbeeld leerlingen met leerstoornissen, OKAN, leerlingen die nog langer afwezig zijn)

Welke ondersteuning is mogelijk en nodig? Kunnen we ondersteuningsnetwerken inschakelen of OKAN-vervolgcoaches? (zie ook thema veiligheid)

Bereiken we alle leerlingen en ouders? Schakelen we brugfiguren en intermediaire organisaties in?

Maken we gebruik van de [pedagogische reserve](#)?

[Uitgangspunten](#)
[Maatregelen](#)
[Adviezen](#)
[Ondersteunende vragen](#)

4. ORGANISEREN

Uitgangspunten

- Zo efficiënt mogelijk een zo veilig mogelijke schoolomgeving aanbieden.
- De onderwijstijd maximaliseren.

Maatregelen

De nodige vaccinaties en (para)medische hulpverlening moeten veilig blijven doorgaan.

Adviezen

- Je organiseert nu beter geen schooluitstappen, sportdagen, enz. meer, zodat je meer onderwijstijd hebt om te focussen op je geselecteerde doelen.
- Scholen kunnen er ook voor kiezen om facultatieve verlofdagen en pedagogische studiedagen niet te laten doorgaan. Scholen kunnen hier enkel voor kiezen na overleg met de lokale personeelsvertegenwoordigers.
- Je organiseert best in de mate van het mogelijke een mooie afsluiter van het schooljaar voor alle leerlingen en personeelsleden. Je respecteert daarbij uiteraard de veiligheidsmaatregelen.
- Ga eventueel in overleg met andere partners, bijvoorbeeld je lokale overheid, om de nodige facilitaire voorzieningen uit te breiden en om je school zo veel mogelijk te ontzorgen (lesruimte, toegang tot de school,...).

Ondersteunende vragen

Hebben we aandacht voor overgangsrituelen (bv. 100 dagen, of overgang lager – secundair onderwijs, einde secundair onderwijs) en kunnen we veilige alternatieven organiseren? Of kunnen we ze uitstellen naar bijvoorbeeld de laatste week van augustus?

Werken we elk uur met alle leerlingen?

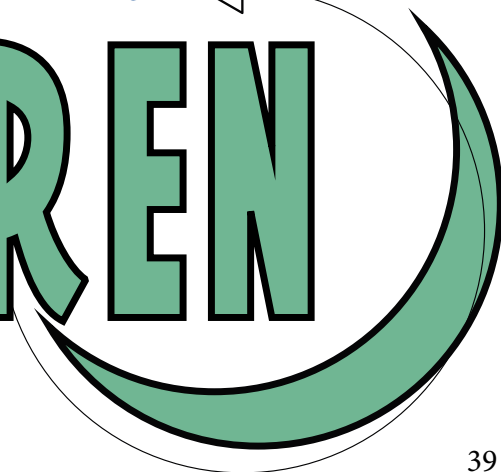
Hoe ziet het lessenrooster eruit?

Hoe delen we de leerlingen in?

Hoe organiseren we oudercontacten vanop afstand, etc.?

[Uitgangspunten](#)
[Maatregelen](#)
[Adviezen](#)
[Ondersteunende vragen](#)

5. EVALUEREN

Dit hoofdstuk is **beperkt van toepassing op het buitengewoon basisonderwijs**. Het is **wel** van toepassing op het **buitengewoon secundair onderwijs**, maar op sommige opleidingsvormen meer dan op andere. Als het hier gaat over het civiel effect van de studiebekrachtiging, is dit minder van toepassing op OV1 en OV2, maar zeker wel op OV3 en OV4.

Uitgangspunten

- Iedereen krijgt een faire evaluatie.
- De klassenraad krijgt het vertrouwen om met kennis van zaken de juiste beoordeling te maken.

Maatregelen

- De gevalideerde toetsen in het lager onderwijs worden dit jaar uitzonderlijk optioneel.
- De noodregelgeving voor het schooljaar 2019-2020 voorziet een mogelijkheid om af te wijken van het schoolreglement in het kader van evaluatie in functie van de overmachtssituatie. Communiceer hier duidelijk over met ouders en leerlingen.
- De noodregelgeving voor het schooljaar 2019-2020 voorziet dat het wegens de overmachtssituatie niet nodig is om externen in te schakelen in de jury van de geïntegreerde proef (GIP); de verplichting om de GIP of de kwalificatieproef voor het buitengewoon onderwijs OV3 (integratiefase) te organiseren valt weg als de organisatie ervan te moeilijk wordt.

Adviezen

- Maximaliseer de resterende onderwijstijd. In het basisonderwijs betekent dit dat er best lesgegeven wordt tot 30 juni. In het gewoon secundair onderwijs betekent dit dat de eventuele examens best enkel in de laatste week van juni georganiseerd worden.
- Als er examens georganiseerd zouden worden, houd rekening met de belasting van de leerlingen.
- Als er voldoende informatie is voor een degelijke beoordeling, gebruik de onderwijstijd dan niet om examens te organiseren.
- Denk na over alternatieve evaluatievormen en over alle informatie waardoor beslist kan worden dat een leerling de nodige kennis en vaardigheden verworven heeft die relevant kan zijn bij de eindbeoordeling.
- Kansen op een extra evaluatie gaan prioritair best naar kinderen en jongeren voor wie er onvoldoende basis is om te beoordelen op basis van de evaluatieresultaten van vóór 13 maart.
- Bij negatieve evaluaties: zorg voor voldoende transparantie en een grondige en goed onderbouwde motivering. Zo vermijd je juridisering.

- Maak gebruik van alle mogelijkheden in de regelgeving, bijvoorbeeld graadevaluaties in het secundair onderwijs.
- Tracht met de delibererende klassenraad voor zoveel mogelijk leerlingen tot een weloverwogen beslissing te komen in juni/juli. Geef leerlingen waar mogelijk het voordeel van de twijfel. Maak gebruik van vakantietaken en remediëring zodat leerlingen zelf tijdens de vakantie bepaalde tekorten kunnen bijwerken. Maak, indien nodig, gebruik van bijkomende proeven, herexamens, inhaalstages ... om bijkomende informatie te verzamelen en zoveel mogelijk kinderen een tweede kans te geven.
- Evaluaties die gebeurden in de drie weken vóór de paasvakantie kunnen enkel als formatief beschouwd worden.
- Formatieve evaluatiegegevens uit de drie weken vóór de paasvakantie en van de periode van preteaching kunnen enkel in het voordeel van de leerling gebruikt worden.
- Scholen die ervoor kiezen om de deliberaties begin juli te houden, verzekeren de leerlingen en hun ouders dat zij de resultaten ten laatste op 7 juli krijgen. Scholen kunnen hier enkel voor kiezen na overleg met de lokale personeelsvertegenwoordigers.

Ondersteunende vragen

Welke doelen kunnen via permanente evaluatie?

Welke informatie leveren de online platformen? (bijvoorbeeld format waarop evaluatie aangereikt wordt)

In welke jaren is summatieve evaluatie noodzakelijk?

Welke vakken nemen we op in de examenperiode?

Hoe organiseren we deliberaties? Wie delibereren we? Wanneer delibereren we?

Houden we er rekening mee dat onze beslissing impact heeft op andere scholen?

Wat zijn de vangnetten indien twijfel?

Kunnen we de beoordeling uitstellen?

Welke mogelijkheden voor tweede kansen of voor ondersteuning zijn er in de grote vakantie? (bijkomende proeven, herexamens, vakantietaken, zomerscholen...)